

Møte fredag den 4. juni kl. 10

President: E i r i n F a l d e t

D a g s o r d e n (nr. 92):

1. Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Per Sandberg, Karin S. Woldseth og Siv Jensen om å innføre ordning med bistandsadvokat, betalt av det offentlige, til fornærmede i straffesaker som dreier seg om tvangsekteskap (Innst. S. nr. 189 (2003-2004), jf. Dokument nr. 8:25 (2003-2004))
2. Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Anne Helen Rui, Gunn Karin Gjul og Knut Storberget om regelendringer og tiltak for å redusere straffesaksbehandlingstiden (Innst. S. nr. 218 (2003-2004), jf. Dokument nr. 8:63 (2003-2004))
3. Referat

Presidenten: Fra representantene Hallgeir H. *Langeland* og Siri A. *Meling* foreligger søknader om permisjon i tiden fra og med 7. juni til og med 10. juni, begge for å delta i Vestnordisk Råds temakonferanse om energi i Reykjavik.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentantene for Rogaland fylke, Ingrid *Fiskaa* og Inger Lise *Aarrestad*, innkalles for å møte i permisjonstiden.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten foreslår Sigvald Oppebøen Hansen. – Andre foreslag foreligger ikke, og Sigvald Oppebøen Hansen anses enstemmig valgt som settepresident for Stortingets møte i dag.

S a k n r . 1

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Per Sandberg, Karin S. Woldseth og Siv Jensen om å innføre ordning med bistandsadvokat, betalt av det offentlige, til fornærmede i straffesaker som dreier seg om tvangsekteskap (Innst. S. nr. 189 (2003-2004), jf. Dokument nr. 8:25 (2003-2004))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke blir gitt anledning til replikker etter de enkelte innlegg, og at de

som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ann Helen Rui (A) [10:04:22] (ordfører for saken): Aller først vil jeg understreke at det her i Norge er en grunnleggende menneskerett selv å kunne velge *om* en vil gifte seg, og *hvem* en vil gifte seg med.

La meg understreke at det er forbudt å tvangsbortgifte noen i Norge. Saken vi behandler nå, er om de som står i fare for å bli tvangsbortgiftet, eller som er blitt tvangsbortgiftet, skal få gratis hjelp av en bistandsadvokat. Dette problemet gjelder både jenter og gutter, og det dreier seg som oftest om svært unge mennesker. Slike saker er svært problematiske, da det å hevde sin rett til ikke å bli tvangsgiftet kan føre til brudd for alltid, eller iallfall i perioder, med egen familie her i landet og i foreldrenes hjemland. Komiteen er samlet om at disse unges rettssikkerhet må styrkes.

Justisdepartementet viser til at de i juni vil sette ned et utvalg som skal utrede fornærmedes stilling i straffeprosessen. Dette utvalget vil bli bedt om å foreslå tiltak som kan styrke fornærmedes stilling. En samlet komite ber departementet om også å vurdere hvordan straffeprosessloven kan endres slik at flere får rett til bistandsadvokat – unge som er i ferd med å bli tvangsbortgiftet, men også nordmenn som utsettes for grov kriminalitet i utlandet.

I Dagbladets nettutgave 24. mai i år kunne vi lese at Røde Kors' informasjonstelefon om tvangsekteskap i mai har hatt økt pågang fra jenter og gutter som frykter at deres foreldre tar dem med til hjemlandet for å gifte dem bort nå i sommerferien. Vi har også gjennom flere år sett at spesielt i Oslo-skolene har barn og ungdom blitt borte fra lovpålagt skolegang, spesielt etter ferier.

Saken er dermed svært aktuell, og et lovverk bør på plass så raskt som mulig. En samlet justiskomite har derfor lagt fram et Dokument nr. 8-forslag til Odelstinget om å endre straffeprosessloven § 107 a allerede nå. Dette forslaget tar vi sikte på å få debattert og vedtatt i Odelsstinget og Lagtinget før vi tar sommerferie, og vi ønsker at det som blir vedtatt, får øyeblikkelig virkning – hvis vi får det vedtatt slik som vi vil.

Inga Marte Thorkildsen (SV) [10:06:54]: Vi skal ikke ha noen lang debatt om dette. Vi er enige om at det er viktig å sørge for bistandsadvokat.

Det som jeg har lyst til å ta opp, er at Oslo Krisesenter ikke har nok penger til å videreføre tilbudet til jenter som har vært utsatt for tvangsekteskap. Jeg vil utfordre salen til ikke å la det skje! Hvis vi som et samlet storting aksepterer at det ikke fins noen hjelpetiltak etter at ungdommer har brutt med familiene sine, og etter at vi har anbefalt dem å bryte, er ikke det annet enn et svik.

SV kommer til å ta dette opp i forbindelse med revieret, og det er nesten så jeg forventer at det får tilslutning, slik at vi kan sikre disse ungdommene den hjelpen som de har krav på. Det går ikke an at vi ikke foretar oss noe, når alle partier – siden Fadime-saken, og også lenge før det – har sagt klart fra at tvangsekteskap er helt uak-

septabelt, og at dette samfunnet stiller opp med den hjelpen som ungdommene trenger, og vi har anbefalt dem å bryte med familien, med nettverk, med venner – ofte alt de har av trygge rammer i Norge. For noen av dem er dette til og med et samfunn som er helt ukjent, og hvor de ikke har noen som helst hjelp eller bekjente å ty til for å få en trygghet i hverdagen. Dette er folk som er i ytterste nød. Skal vi sitte stille og ikke foreta oss noe, når det tiltaket som kan tilby dem den nødvendige hjelp og beskyttelse, står i fare for å bli nedlagt? Det mener jeg er så skammelig at jeg nå tok ordet i forbindelse med det, til tross for at det ikke er nøyaktig det vi nå diskuterer – det er egentlig ordningen med bistandsadvokat. Men dette henger sammen. Vi kan ikke la dette skje, og jeg forventer at også de andre partiene på Stortinget tar affære i denne saken.

Statsråd Odd Einar Dørum [10:09:18]: Det kan være svært god grunn til å gjøre slik som komiteen sier, og gjøre det man også vil følge opp, nemlig å gi ofre for tvangsekteskap uttrykkelig rett til bistandsadvokat. Etter gjeldende rett har fornærmede rett til advokat i slike saker bare hvis det er grunn til å tro at fornærmede som følge av handlingen får betydelig skade på legeme eller helse og det anses å være behov for advokat.

Det er også rett, som komiteen sier, at det f.eks. kan oppstå spørsmål om når i ekteskapsprosessen retten til bistandsadvokat skal inntre. Jeg er enig med komiteen i at utvalget som skal vurdere den fornærmedes stilling i straffeprosessen, herunder bistandsadvokatorordningen, bes om å klargjøre retten til bistandsadvokat i saker om tvangsekteskap.

Når det gjelder den konkrete løsningen som saksordføreren nå skisserte, synes jeg saklig sett at det er et greit og godt uttrykk for det som kan gjøres akkurat nå.

Så vil jeg tilføye at jeg er kjent med at ikke alle land har samme ordninger for advokatbistand som Norge, og som jeg har uttalt i denne sal tidligere, kan utgifter til rettshjelp i utlandet dekkes etter en konkret vurdering. Som jeg også har påpekt, bygger den norske ordningen med bistandsadvokat på at advokaten har en rett til å delta i rettsforhandlingene og slik sett har en prosessuell rolle. I noen land finnes det ikke bistandsadvokatorordning. Det er derfor ikke gitt at en bistandsadvokat fra den norske stat kan opptre på samme måte som i Norge. Jeg har allikevel forståelse for at det kan være en ekstra belastning å bli offer for et grovt lovbrudd i utlandet. Jeg vil derfor be utvalget som skal vurdere den fornærmedes rettsstilling, vurdere om den norske bistandsadvokatorordningen også bør omfatte enkelte saker der nordmenn blir utsatt for grove lovbrudd i utlandet.

Til slutt: Når det gjelder det temaet representanten Thorkildsen tok opp, er jeg personlig utelukkende kjent med det gjennom media. Men fordi jeg i sin tid faktisk var med på et spleiselag ved etableringen av denne ordningen, har jeg tatt et selvstendig initiativ for å undersøke hva som er situasjonen, og hva som kan gjøres for å rette opp det som er situasjonen i den saken, altså med andre ord det bokollektivet som har eksistert i tilknytning til

Oslo Krisesenter. Jeg synes det er riktig å gi denne saksopplysningen i Stortinget.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1. (Votering, se side 2967)

S a k n r . 2

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Anne Helen Rui, Gunn Karin Gjul og Knut Storberget om regelendringer og tiltak for å redusere straffesaksbehandlingstiden (Innst. S. nr. 218 (2003-2004), jf. Dokument nr. 8:63 (2003-2004))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke blir gitt anledning til replikker etter de enkelte innlegg, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Dette anses vedtatt.

Einar Holstad (KrF) [10:12:25] (ordfører for saken):

Det er svært viktig at det er god flyt i straffesakskjeden. Domstolenes bevisvurdering blir best og mest rettsikker om den skjer kort tid etter gjerningstidspunktet. Straffens formål nås dessuten mest effektivt om reaksjonen kommer i nær tilknytning til den straffbare handlingen.

Representantene Rui, Gjul og Storberget foreslår i Dokument nr. 8:63 at Regjeringen før utgangen av vårseksjonen 2005 skal fremme forslag for Stortinget som vil bidra til en raskere straffesaksbehandling. En samlet justiskomite støtter intensjonen bak dette forslaget.

Det er et beklagelig faktum at saksbehandlingstiden i domstolene for behandling av straffesaker i mange tilfeller er lang. Det er liten tvil om at en raskere behandling av straffesakene vil styrke straffens preventive virkning. Det vil også styrke tilliten til rettssystemet. For Kristelig Folkeparti er det særlig viktig å framheve at en kortere saksbehandlingstid dessuten vil redusere belastningen for den fornærmede og andre pårørende.

Departementet har i flere år arbeidet for å sikre en hurtigere straffesaksbehandling. I 1999 ble det f.eks. nedsatt to arbeidsgrupper som fikk i oppdrag å se nærmere på saksbehandlingstiden fra anmeldelse er mottatt til fullbyrdelse er iverksatt. Det er dessuten nedsatt andre arbeidsgrupper i den senere tid, og det har vært arrangert flere møter og symposier hvor sentrale aktører i straffesakskjeden har vært til stede og gitt innspill til effektiviseringstiltak.

Departementets innsats har resultert i flere konkrete tiltak som hvert på sitt vis bidrar til bedre flyt i straffesakskjeden. Straffeloven § 59 er f.eks. endret for å sikre at det ved straffeutmålingen legges større vekt på tilståelser. Straffeprosessloven § 13 er endret slik at den ikke lenger gir noe pålegg om å forene straffesaker. Det er

også gjort flere andre lovendringer i straffeprosessloven og i domstolsloven for å sikre en hurtigere saksavvikling. Mye er gjort, men jeg vil likevel framheve at det fortsatt er behov for forbedringer.

Arbeiderpartiet mener at statsadvokatene skal involveres i etterforskningen og i større grad styre denne. Regjeringspartiene, Fremskrittspartiet og SV er imidlertid uenige i dette forslaget.

Straffeprosessloven § 225 åpner for at Riksadvokaten og en statsadvokat kan gi pålegg om å iverksette etterforskning og om hvordan denne skal gjennomføres. Bestemmelsen praktiseres strengt, men f.eks. i alvorlige og kompliserte saker om økonomisk kriminalitet som hører under Økokrim, leder en statsadvokat ofte etterforskningen. Jeg vil imidlertid framheve at det forhold at statsadvokatene i begrenset utstrekning deltar i etterforskningen, har sine fordeler også ut fra et rettssikkerhetsperspektiv. Det er etter komiteflertallets oppfatning hensiktsmessig at statsadvokatene kun i et mindretall av straffesakene har vært involvert i saken, når de senere skal ta standpunkt til etterforskningsmaterialet, enten ved avgjørelse av påtalespørsmålet eller ved klage.

Regjeringspartiene og SV mener også at en lovfestet maksimumsfrist for å ta ut tiltale i alle straffesaker har uheldige sider ved seg. Det er viktig å være oppmerksom på at det er store variasjoner i straffesakenes art og omfang.

Både politiet og domstolene har et ansvar for å gjennomgå sine arbeidsmetoder og rutiner med sikte på økt effektivitet.

Rettsikkerhetshensyn er grunnleggende i straffeprosessen. Det er en viktig samfunnsinteresse å sikre en betryggende rettsprosess. Men hensynet til en betryggende rettsbehandling må til enhver tid veies opp mot hensynet til effektivitet. Justiskomiteen mener at det i Norge er mulig å tillegge hensynet til effektivitet større vekt enn det som gjøres i dag, uten at dette vil gå på bekostning av den enkeltes rettsikkerhet.

Komiteen ber i innstillingen Regjeringen utarbeide en samlet tiltakspakke for å redusere straffesaksbehandlingstiden. Tiltakspakken skal bl.a. inneholde en gjennomgang av påtalemyndighetens organisering, en vurdering av avskjæringsregler for bevisføring og større grad av bevissikring i domstolene, mulige endringer i prosessreglene, en gjennomgang av reglene om advokatsalær og en utredning av tidsfrist for uttak av tiltale og beramning av straffesak. Gjennom dette ønsker komiteen i samarbeid med departementet å sikre at saksbehandlingstiden hos politiet og i domstolene reduseres.

Jeg anbefaler Stortinget å slutte seg til dette forslaget, og viser ellers til innstillingen slik den foreligger.

Anne Helen Rui (A) [10:17:40]: Det er for lange køer i alle deler av strafferettskjeden vår. Strafferetten sliter med køproblemer, det er kø for etterforskning hos politiet, det er kø i domstolene og kø foran fengselsportene. Køproblemene svekker effekten av strafferetten og skaper i seg sjøl et gedigent rettsikkerhetsproblem. De tiltalte og de fornærmede må i dag vente for lenge på en

delig dom. Dette skaper dessuten ekstra press på politiet og andre aktører i strafferettskjeden. Utfordringen i dag er derfor ikke først og fremst strengere straffer, men det er å få en rask reaksjon.

Domstolene og politiet har sammen et ansvar for å få gjennomført straffesaksbehandlingen så raskt som mulig. At reaksjonen på et straffbart forhold kommer så raskt som mulig etter begått handling, er særs viktig. De allmennpreventive og individualpreventive formål ved straffen oppnås best ved en rask saksbehandling. Reaksjonen bør komme så raskt som mulig etter at handlingen er begått.

Situasjonen for ofrene for kriminalitet er dessuten best sikret om straffesaken kommer så fort som mulig, med bl.a. mulighet for å kreve pådømt erstatning og oppreisning. Belastningen ved en verserende sak må gjøres minst mulig. Dette er rettsikkerhet for ofrene først og fremst, men også gjerningspersonenes rettsikkerhet ivaretas best ved raskere behandling. Vitner og andre bevis har best effekt når handlingen ikke er begått for lenge siden. Mange som har opplevd å være offer for en kriminell handling, starter på en prosess med bearbeidelse av vanskelige følelser for å kunne legge opplevelsen bak seg. Men når rettsaken kommer opp igjen etter lang tid, velter følelser knyttet til opplevelsen opp igjen, og ofrene må på nytt bearbeide det vanskelige de har opplevd. For disse menneskene har rask straffesaksbehandling svært mye å si.

Vi har også vært veldig opptatt av at unge lovbrytere skal møte raske reaksjoner og raskt kunne få gjort opp for seg. Da har de muligheten til å komme videre i livet med skolegang og utdanning, og man kan kanskje få snudd dem vekk fra den kriminelle løpebanen, slik at de kan starte et nytt og bedre liv som unge lovlydige samfunnsborgere. Raskere og mer smidig saksbehandling vil dessuten bidra til å redusere de kostnadene ved prosessen som følger av at flere må forholde seg til de samme sakene på grunn av tidsforløpet. Effekten ved redusert kriminalitet som en konsekvens av rask pådømmelse kan heller ikke undervurderes.

Stortinget har i de senere år satt frister i straffesaksbehandlingen overfor domstolene, særlig hvor siktede sitter fengslet eller er mindreårig. Disse fristene fungerer i stor grad etter sin hensikt. Disse bestemmelsene i straffeprosessloven, §§ 275 og 249, er tydeligvis ikke tilstrekkelige for å få ned den totale saksbehandlingstida. Saksbehandlingstida er fortsatt for lang hos politiet og i domstolene. Det er påfallende store forskjeller mellom f.eks. Sverige og Norge med henblikk på saksbehandlingstid. Over 4 000 straffesaker er til enhver tid ubehandlet i førsteinstansdomstolene de siste årene, og til tross for økt produktivitet i domstolene har restansen vært stabil. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstida for straffesaker i førsteinstansdomstolene har siden 1999 beveget seg oppover fra 3,1 måneder, til 3,4 måneder, til tross for at Stortingets mål for saksbehandlingstid er 3 måneder.

Straffesakene ser dessuten ut til å ha en klar tendens til å ese ut, hvilket innebærer vanskeligheter med rask avvikling. Straffesaker ser dessuten i flere tilfeller ut til å

bli liggende i til dels lange perioder hvor lite skjer under etterforskningen. I Sverige gjennomfører man i vanskelige og kompliserte straffesaker – som vi har sett nå både i forbindelse med Lindh-drapet, Fadime-drapet og Knutby-drapene – svært raske hovedforhandlinger kort tid etter at gjerningen er begått, uten at dette ser ut til å svekke rettssikkerheten. Vi tror tvært imot at rettssikkerheten blir styrket i en slik prosess, da bevisene er ferske og de involverte på begge sider har minnene klart i hodet sitt.

Påtalemyndighetens organisering bør vurderes opp mot behovet for en hensiktsmessig styring av etterforskningen. Det bør vurderes om ikke statsadvokatene kan involveres i etterforskningen og i sterkere grad styre den når noen er siktet i straffesaken, bl.a. med henblikk på raskest mulig avgjørelse av tiltalespørsmålet. Endelig bør regelendringer utover bestemmelsene i straffeprosessloven § 275 som bidrar til raskere bedømmelse i domstolene, vurderes.

Vi er glad for at alle partier har blitt enige med oss når det gjelder det første forslaget fra Arbeiderpartiet. Vi har bare fått med oss Fremskrittspartiet på det siste forslaget. Jeg tar opp dette siste forslaget fra Arbeiderpartiet.

Presidenten: Representanten Anne Helen Rui har tatt opp det forslag hun selv refererte til.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [10:23:27]: Jeg skal starte med å gi honnør til forslagsstillerne for det forslaget som nå er framlagt. Jeg tror at man som medlem av Stortinget til enhver tid skal ha en ambisjon om å ta tak i ting som man synes det er fornuftig å ta tak i. Det har representanter fra Arbeiderpartiet her gjort, og det synes jeg man skal gi honnør for. Det er også etter mitt skjønn iallfall en slags forpliktelse man har. Når man tiltrer Norges øverste folkevalgte arena, må det jo være fordi man har en ambisjon om å gjøre noe, påvirke ting, endre ting. Det bidrar Arbeiderpartiet til i denne saken, og det skal man gi honnør for. Altfor ofte er vi mer opptatt av å diskutere uenighet enn å diskutere enighet, framdrift og mål for det vi diskuterer. I så måte skal jeg atter en gang gi honnør til Arbeiderpartiet, for jeg synes dette er bra og positivt. Så kan vi selvfølgelig være uenige om tidspunkt, kostnader og andre ting, men hvis vi har som ambisjon kun å holde igjen og ikke ha framdrift, tjener ikke det saken, og det tjener ikke Stortinget som organ.

Denne type forslag er nok muligens litt kontroversielle sett fra Regjeringens side. Jeg går ut fra at Regjeringen selv ønsker å holde hånden på rattet og stort sett fremme de forslag til endringer som skal komme. Nå er det likevel slik at Stortinget har rett og adgang til å komme med de forslag de ønsker å komme med, og de blir da behandlet deretter.

Så til selve forslaget om økt hastighet i straffesaksbehandlingen. Det er etter vårt syn veldig fornuftig. Det er bra av hensyn til offer, og det er bra av hensyn til gjerningsmann. Som representanten Rui var inne på i stad, og som saksordføreren var inne på, har vi sett en saksbehandlingstid som Stortinget ikke er fornøyd med. Da er dette en utfordring som angår oss alle. Kanskje det mest

alvorlige i forhold til en lang behandlingstid i straffesaker er situasjoner hvor man ender opp med en frifinnelse. Da har altså en person gått rundt med et trusselbilde hengende over seg uten mulighet til renavsking, på grunn av at det har tatt altfor lang tid. Bare det alene synes jeg er en god grunn til at man burde søke med ethvert mulig middel å få en raskere saksgang. Selv om vedkommende etterpå kanskje vil få en erstatning, er det likevel svært uheldig.

Et annet moment som man også skal ta med seg, er at hvis det går lang tid uten at det skjer noe, og offer og gjerningsmann møtes, tror jeg det er en situasjon som offeret vil sette svært liten pris på. Man har selvfølgelig følelser etter å ha blitt utsatt for en handling man ikke ønsker. Det går på redsel og utrygghet og kanskje hat og fortvilelse, alt dette som virker inn på forholdet mellom de to menneskene som er involvert, og ikke minst på forholdet til det offentlige, som skal gi en reaksjon utad.

Et siste moment som jeg også har fundert på i denne saken, er at det dessverre også er slik at lang saksbehandlingstid ofte fører til lavere straff. Det er også fra Fremskrittspartiets side et moment som gjør at det er viktig å fokusere på dette og redusere saksbehandlingstiden der det er mulig.

Det er tidligere også iverksatt tiltak, men det betyr ikke at vi skal stoppe opp. Det er, som andre har vært inne på, et behov for å se på muligheter i forhold til bevisavkortning, advokatvalg, antall vitner, osv. Selv om forslaget fra Arbeiderpartiet inneholder mye bra, inneholder det også et forhold om å trekke inn statsadvokatene i større grad. Det ønsker ikke Fremskrittspartiet å støtte opp om, utover den adgang som allerede forefinnes i dag.

Når det så gjelder vårt forslag, har vi sagt noe om advokatens rolle. Det er klart at advokaten spiller en vesentlig rolle i en straffesak. Det er tidligere tatt grep for å redusere adgangen til fritt advokatvalg. Vi mener samtidig at man også må se på nytt på advokatens mulighet til å påvirke framdriften i straffesaker. Selv om regler er endret, mener vi at Regjeringen på nytt bør se på om det går an å ta ytterligere grep slik at man kan redusere saksbehandlingstiden. Det viktigste for oss alle er å ivareta rettssikkerheten, og rettssikkerheten mener iallfall vi best ivaretas ved en hurtig og konkret saksbehandling, med dom der det er berettiget, og frifinnelse der det er berettiget.

Jeg tar opp vårt forslag.

S i g v a l d O p p e b ø e n H a n s e n hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Representanten Jan Arild Ellingsen har teke opp det forslaget han refererte til.

Carsten Dybevig (H) [10:28:27]: Undertegnede tok allerede i Stortingets spørretime den 29. januar 2003 og den 24. mars i år opp den problemstillingen som Dokument nr. 8:63 omhandler, nemlig en raskere straffesaksavvikling.

Et viktig rettssikkerhetsprinsipp er at tiltalte skal få sine saker raskt behandlet ved domstolene. Det er som kjent allerede vedtatt raskere behandling av straffesaker, f.eks. ved hurtigdomstol eller ved at det er satt tidsfrister i saker for personer under 18 år. Jeg støtter behovet for at saker i rettsapparatet skal bli raskere ekspedert. Å innføre klare tidsfrister fra tingrettens behandling til ankebehandling ved høyere domstoler vil være ideelt, og vil selvfølgelig også være en prioritert oppgave.

Et av hovedproblemene i flere saker er at forsvareren ønsker saken utsatt på grunn av eget tett berammelsesprogram. Tidsfristen i loven kan derfor føre til at siktede får oppnevnt en ny forsvarer som kan ta saken innen tidsfristen. Dette blir også en avveining mellom det frie forsvarervalg og rask straffesaksavvikling. Begge deler påvirker rettssikkerhetsaspektet. Hva blir viktigst for den tiltalte, rask saksavvikling eller retten til å velge forsvarer?

Et annet moment for å effektivisere domstolene er å ta i bruk moderne teknologiske hjelpemidler som videoavhør av vitner, eller, som i England, videoavhør fra fengselet i saker som bl.a. gjelder forlengelse av varetekt. Samfunnet gjennomgår store omveltninger, særlig med tanke på teknologiske nyvinninger. Domstolene, ikke bare noen få steder som i dag, men over hele landet, bør skjerpe bruken av moderne teknologi.

Tidsforbruket pr. behandlet sak er også økende. Dommerne bruker sjelden rettergangs bøter overfor uetiske advokater, avskjærer sjelden listen av irrelevante vitner, og setter ikke strenge nok krav til bevismaterialet. I Norge har vi verken hatt tradisjon eller kultur for å ha dommerstyring av norske rettssaler. I Drammen tidligere i år ble den såkalte bilbombsaken behandlet for domstolene. Det er grunn til å spørre om behovet for å innkalle 65 vitner, særlig når ingen av vitnene har sett gjerningsmannen på åstedet. Vitner skal tilføre saken viktige momenter og bevis, ikke tilsløre fakta.

Noen rettsaker inneholder i langt større grad enn tidligere flere irrelevante opplysninger og bevismateriale. Advokater setter dagsordenen fremfor at dommerne gjør det. I visse medieprofilerte saker blir bruk av antall vitner og sakkyndige og uegnet bevismateriale overdimensjonert i forhold til reelt behov for å påvise skyld eller uskyld. Irrelevante innspill fra partene forkludrer ikke dommernes etterrettelighet og skjønn, men skaper unødig kaos og oppstyr rundt retts sakene. De som får minst gagn av denne nye rettspraksisen, er de siktede.

Hvis man sammenligner Norge med Sverige i forhold til to saker – den ene var Fadime-saken i Sverige, og den andre var Azarnia-saken i Norge – tok det 44 dager i Sverige før man tok ut tiltalte, mens det i Norge tok 180 dager. I Sverige tar det åtte uker fra første instans har behandlet saken, til annen instans skal være ferdig med saken, hvis det blir en anke. Men i Norge ble den nevnte saken i annen instans påbegynt etter 370 dager, altså over ett år etterpå. Dette er ikke god rettssikkerhet.

Rettsikkerheten forbedres, og innskrenkes neppe, ved at det settes strengere krav til mer bruk av skriftlig doku-

mentasjon og færre, men relevante vitner, slik svenskene har gjort.

Andre effektfulle tiltak som Regjeringen de facto har bidratt med for å redusere tiden fra gjerningsøyeblikket til en dom kan avvises, er bl.a.:

- utvidet påtalekompetanse for politijuristene
- bedre etterforskningsmetoder – og etter Høyres syn burde romavlytting tillates for å sikre bedre bevis mot eventuelle siktede og dermed styrke rettssikkerheten
- ny organisering av domstolsapparatet under Domstolsadministrasjonen
- sammenslåing av tingrettene fra 92 til 66 enheter
- utskillelse av tinglysning av fast eiendom fra domstolene til Statens kartverk
- en samling av pantebokregisteret på ett sted

Justisministeren har fortjenestefullt så sent som 23. mars bebudet en ytterligere innstramning i loven i forhold til rask straffesaksavvikling ved domstolene, om ikke samarbeidet mellom Domstolsadministrasjonen, Riksadvokaten, Politidirektoratet og Advokatforeningen sikrer et større tempo i straffesaksavviklingen.

Avslutningsvis vil jeg gi skryt til Frostating lagmannsrett, som har gått nye veier for å redusere saksbehandlingstiden. Man har innført interne rutiner med såkalt overbooking av saker, og man har satt klare frister og mål for hvordan man skal gjennomføre de enkelte sakene ved domstolen. Dette har medført at man ikke lenger har restanser ved domstolen, og den er forbillig når det gjelder behandling av saker. Det viser seg at å sette klare tidsfrister, sette klare mål, er meget hensiktsmessig og er med på å trygge rettssikkerheten for den enkelte.

Representanter for domstolen påpeker at man ville få enda raskere saksbehandling hvis man kunne utvide muligheten for politiet til å ta ut tiltale i sakene. Ryssdal-utvalget fra 1988, altså for 16 år siden, påpekte dette i en rapport til det norske storting. Dette er et forbillig eksempel på ledelse, og beviser at det ikke alltid er størrelsen på bevilgningene som er avgjørende i forhold til en effektiv straffesaksavvikling. Evnen til å få mer igjen for pengene er oftest et resultat av menneskelige faktorer som kreativitet, løsningsorientering og å sette klare mål uten å fordype seg i fortidens rutiner.

Inga Marte Thorkildsen (SV) [10:34:09]: SV er veldig bekymret over at tida fra lovbrudd er begått, til reaksjon er iverksatt, ofte er uakseptabelt lang. Hvis rettsystemet skal ha den nødvendige tilliten fra innbyggerne, er det avgjørende at reaksjonene kommer raskt. Dette er viktig for ofrene, for lovbrysteren sjøl og for alle de pårørende på begge sider, det er viktig for samfunnet generelt og for vår trygghet. Det forebyggende og avskrekkende aspektet svekkes dramatisk når det tar år før lovbrysteren får en rettmessig reaksjon. SV er derfor veldig opptatt av å få ned saksbehandlingstida. Spørsmålet er hvordan dette best skal gjøres.

Arbeiderpartiet har fremmet to forslag. Det ene forslaget går ut på å ha nye fristregler, hvorefter saker som hovedregel skal pådømmes i første instans før det er gått

(Thorkildsen)

seks måneder, og under enhver omstendighet innen to måneder etter at tiltale er tatt ut. Det andre forslaget er at man skal be Regjeringa utarbeide en tiltakspakke for å redusere straffesaksbehandlingstida, som bl.a. inneholder en gjennomgang av påtalemyndighetenes organisering, vurdering av avskjæringsregler for bevisføring, større grad av skriftlighet i domstolene, mulige endringer i prosessreglene, gjennomgang av reglene om advokatsalær og en utredning av tidsfrist for uttak av tiltale og beramning av straffesak.

For å ta det siste først: Dette forslaget støtter vi. Det er fordi vi mener at det finnes et betydelig effektiviseringspotensial i straffesakskjeden, og vi er ikke fornøyd med det som hittil har skjedd fra dagens regjering.

Det første forslaget, derimot, mener vi er uheldig av flere årsaker. Vi er redde for at dette forslaget vil gi folk i Norge falske forhåpninger, fordi det er mange andre forhold som dette forslaget ikke tar opp som det må ryddes opp i før vi kan få saksbehandlingstida nok ned. Dessuten er vi redde for at saksbehandlingstida i saker som ikke prioriteres, vil bli ekstremt høy fordi man fokuserer på noen saker. Det er alltid en bieffekt som man kan få, og som er utilsiktet. Det vi også frykter, er at fristene kan bli en sovepute for å slippe å iverksette andre og mer kostnadskrevende tiltak og krevende tiltak på andre måter.

Så har det vært en diskusjon i mediene som jeg ikke har fullstendig oversikt over, fordi jeg ikke har fått lest den rapporten som er avgitt til Justisdepartementet, som bl.a. tingrettsdommer Langbach har levert – jeg har ikke fått tak i den rapporten. Der pekes det på at det er mange ting som kan gjøres med norske domstoler for å få dem til å bli mer effektive. Det er «look to Sweden» som er deres mantra. For meg er det vanskelig å ta stilling til dette uten at det har blitt grundigere drøftet. Men det som i hvert fall ligger på hjemmesiden til Justisdepartementet, er en rapport fra en arbeidsgruppe som ble nedsatt av Justisdepartementet 4. september 2003, om effektivisering av straffesaksavviklingen. Der har man sett på Oslo tingrett og hva som kan gjøres der. Det denne gruppen har sett på, er elektronisk saksforberedelse og informasjonutveksling mellom straffesaksaktørene, tiltak for å redusere antallet utsatte og bortfalte saker ved Oslo tingrett og tiltak for å effektivisere gjennomføringen av domstolsbehandlingen i første og annen instans. Arbeidsgruppen har også vurdert om det er tilført tilstrekkelig med ressurser i straffesakskjeden til å håndtere eksisterende og framtidig sakstilgang. Det sier noe om hva det er de mener vi må fokusere på. De påpeker at det har vært en markert økning i antallet hovedforhandlinger og rettsdager for Oslo tingrett. De mener at årsaken ligger dels i restanseavvikling, dels i en økning i politiets oppklaringsprosent og dels i endringer i hovedstadens kriminalitetsbilde. Tendensen går i retning av mer omfattende og komplekse saker, og en større del av kriminaliteten har grenseoverskridende karakter eller bedrives av personer som samarbeider i nettverk. Økonomisk kriminalitet har videre vært et satsingsområde, hvilket har ført til en rek-

ke store straffesaker i den senere tid, sier de. De har også sett på ressurstilgangen for domstolene. Det er klart at det også er et viktig felt. De har utarbeidet 32 forslag til tiltak som de mener bør gjennomføres. De har bl.a. sett på hvor mange stillinger som bør tilføres Oslo tingrett og statsadvokatembetene, og også politiet i Oslo – og det er ikke få. Det er ganske mye penger som også må til. Derfor frykter vi at bare å lage nye regler ikke bidrar til annet enn at folk får forhåpninger som dessverre ikke blir innfridd. Og det er farlig, for da kan tilliten til hele rettsapparatet bli dårligere.

Statsråd Odd Einar Dørum [10:39:28]: Det har i flere år vært en høyt prioritert oppgave for meg å fremme tiltak som sikrer en raskere behandling av straffesakene. Det er bred enighet om at hurtigere straffesaksbehandling både kan styrke straffens preventive virkning og tilliten til rettssystemet og redusere belastningen for den fornærmede og andre berørte.

Som jeg har gjort rede for i mitt brev til komiteen 5. mai i år, har departementet nedsatt flere arbeidsgrupper, fremmet en lang rekke forslag til lovendringer og lagt til rette for andre tiltak for å nå målet om en hurtigere straffesaksbehandling. Men jeg er enig med komiteen i at det er rom for forbedringer ved ulike tiltak, og arbeidet med slike tiltak er fortsatt høyt prioritert i departementet. Som en del av det arbeidet vil jeg selvfølgelig nøye følge effekten av de fristregler som eksisterer i straffeloven §§ 249 og 275.

I brevet til komiteen nevner jeg bl.a. noen lovtiltak departementet har under arbeid. Men det er etter mitt syn nå viktig særlig å fokusere på andre tiltak enn lovtiltak. Jeg viser i den sammenheng til den rapporten som representanten Thorkildsen nevnte, og som gjelder Oslo tingrett. Arbeidsgruppen er nedsatt etter initiativ fra departementet og i samarbeid med tingretten, Domstolsadministrasjonen, politiet og høyere påtalemyndighet, og det er videreført slik at også kriminalomsorgen er tatt med. Dette arbeidet viser i en oppdeling av forslag at veldig mye som kan skje, er kulturelt-organisatorisk, veldig mye er praktisk, noe er regelendringer, og noe er penger. Arbeidsgruppen er satt i arbeid i år for nettopp å sørge for at de tingene som nå i første omgang ikke er budsjettavhengige, lykkes. Samtidig vet vi at Domstolsadministrasjonen har fokus på spørsmålet om ressurser. Så det er viktig å vise til dette eksemplet fra Oslo, som også representanten Thorkildsen var inne på.

Jeg vil også legge vekt på at det de senere år har skjedd et betydelig antall lovendringer på straffeprosessens området, både for å sikre en hurtigere straffesaksbehandling og med andre siktemål. For mange lovendringer innenfor et gitt tidsrom kan virke kontraproduktivt. Dersom aktørene får inntrykk av at de knapt får tid til å sette seg inn i og innrette seg etter en lovendring før den neste trer i kraft, kan det virke demotiverende. Og omlegging av rutiner kan i seg selv virke ressurskrevende. Man skal likevel aldri fritas fra å finne den knivseggen som gjør at vi får til den effektiviteten som er nødvendig.

Jeg vil vise til at jeg den 23. april i år holdt et møte med riksadvokaten, lederen og generalsekretæren i Den Norske Advokatforening, direktøren i Domstolsadministrasjonen og en representant for ledelsen i politiet, Politidirektoratet, hvor temaet var effektivisering av straffesakskjeden. Her var alle som var til stede, enige om at det er fullt mulig å oppnå mer effektivitet i straffesakskjeden uten at det vil gå på bekostning av rettssikkerhet. Men disse meget sentrale aktørene i straffesakskjeden var også enige om at behovet for lovendringer nå var mer begrenset. Fokus burde etter deres mening i større grad rettes mot de kulturer og holdninger som påvirker tempoet i straffesakene.

Jeg vil framheve at ansvaret for hurtigere behandling av straffesakene påhviler alle aktørene: politi, påtalemyndighet, forsvar og dommere. At sakene i mange tilfeller ikke går hurtig nok, kan betegnes som et kulturelt problem, et problem som alle aktører er ansvarlige for å løse. Mulige tiltak er f.eks. å få bedre fram for de siktede fordelene ved en tilståelsesdom, at dommere i større grad styrer tidsbruken i straffesakene, altså at prosessen blir mer dommerstyrt enn styrt av partene, og at man vurderer å se på mulighetene for forberedende rettsmøter for å avdekke mulige behov for bevisavskjæring før hovedforhandling starter. Flere av disse momentene har talere i salen vært inne på før mitt innlegg, men det er i sum en rekke viktige tiltak. Jeg har derfor fulgt opp initiativet fra april i år, og vil i samarbeid med Domstolsadministrasjonen tidlig på høsten arrangere et praktisk symposium for å følge opp dette samarbeidet mellom alle aktørene, altså Domstolsadministrasjonen med sin selvstendighet, påtalemyndigheten, politiet og forsvarerne, for nettopp å gå igjennom alle de mulighetene som vi kan si knyttes til kultur og prosess. Møtet den 23. april klargjorde tydelig at her var det vilje til å finne fram til andre måter å jobbe på enn det som er situasjonen i dag. Rapporten fra Oslo tingrett som representanten Thorkildsen trekker fram, er et forbillidlig eksempel på nettopp en slik arbeidsmåte.

Forslagsstillerne viser også til at kompliserte straffesaker i Sverige er behandlet raskt. Det er jeg som har bedt om rapporten fra Langbach og Groseth. Vi har brukt den som et incitament til å tenke, bl.a. i møte 23. april, men jeg må også tilføye at man i Sverige har sett med bekymring på antall gjenopptakelsessaker, som noen frykter kan være et utslag av for rask saksavvikling. Utfordringen er også i Norge å finne den rette balansegang mellom et tilstrekkelig hurtig tempo og en betryggende saksbehandling. Men jeg avslutter med å understreke på nytt det som var den omforente konklusjonen mellom Domstolsadministrasjonen, Riksadvokatens representanter, Politidirektoratet og Den Norske Advokatforening, forsvarerne, nemlig at det er fullt mulig å oppnå mer effektivitet uten at det går på bekostning av rettssikkerheten i norske rettsaler.

Presidenten: Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

André Kvakkestad (FrP) [10:44:44]: Det er relativt stor enighet om at saker kunne gått noe raskere gjennom straffesakskjeden uten at dette hadde gått på bekostning av rettssikkerheten. Statsråden henviser til at man i Sverige har mange gjenopptakelsessaker, og jeg er helt enig i at rettssikkerhet må være det bærende kriteriet, men, som statsråden også vet – og det er vel også grunnlaget for Gjenopptakelseskommisjonen – Norge har nå sine saker også.

Det er jo slik at det ved siden av å gi nye regler er viktig å bruke dem man har, også når det gjelder avskjæringsregler for bevisføring og en aktiv prosessledelse. Når det gjelder spørsmålet om å ha forberedende rettsmøter for å kunne finne ut hvor lang tid man egentlig har behov for, vet man jo at dette vil medføre en del ressurser i en overgangsperiode som blir brukt på forberedende møter, uten at dette nødvendigvis medfører at man får en umiddelbar nedgang i ventelistene. Det betyr også at det er viktig å se på ressurstilførselen til domstolene, ikke minst i en slik overgangsperiode. Vi er helt enig i at man bør være så effektive som mulig uten at dette går ut over rettssikkerheten, men vi ønsker ikke å lage en ny, hva skal vi si, ventetopp fordi man ønsker å gjøre om på noe, som på lang sikt er positivt, uten at man kan tilføre ressurser som faktisk vil kunne ta hånd om denne overgangsperioden.

Når det gjelder spørsmålene om å ha nye frister, er det jo slik at Regjeringen selv opererer med måltall. Måltall er i og for seg tanke på et tall som man ikke har lyst til å ha en bindende eller særlig målbar etterprøving av. Det dette forslaget fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet her går inn på, er nettopp å gi innhold til de måltall som man i og for seg snakker pent om i festtaler, men som man ikke følger opp i budsjettene. Dette vil ikke bare være et spørsmål om rent formelle frister, men faktisk også en forpliktelse for Regjeringen og også for Stortinget til å foreslå og til å bevilge de nødvendige midler til nettopp å gjennomføre en frist Stortinget da har satt.

Knut Storberget (A) [10:47:54]: Hvis du blir voldtatt i Norge i dag, risikerer du, utover den traumatiske opplevelsen sjølve forbrytelsen er, å oppleve at saken din ikke kommer til doms, i hvert fall ikke før det har gått ett år, at det ikke blir tatt ut tiltale før det har gått minst 200 dager. Over 90 pst. av de kvinnene det gjelder, opplever at utfallet av saken ikke innebærer noen dom i det hele tatt. Det er etter min og Arbeiderpartiets mening en av hovedutfordringene for norsk kriminalpolitikk. At over 90 pst. av ofrene i denne typen saker faktisk ikke opplever noen reaksjon, det er det verste. Dette forslaget fra Arbeiderpartiet, dette private forslaget som vi nå behandler, er fremmet på bakgrunn av nettopp en slik situasjon. Det er for å styrke rettssikkerheten til folk. Når vi får raskere saksbehandling, har vi også en mulighet for å få økt domfellelsesprosenten i sakene. Bevisene er ferske, vi vet at det er lettere å føre bevis, og også lettere å innhente dem, når vi vet at ting skal skje raskere enn i dag. Så dette har jo med å bygge opp rettssikkerhet å gjøre.

Jeg er glad for at et samlet storting og en samlet komitee slutter seg til det forslaget som får flertall i dag, slik at vi får den gjennomgangen som Arbeiderpartiet har bedt om, og som jeg mener åpenbart kan bidra til forbedringer. Vi er jo godt på vei, vi har gjort endringer i forhold til f.eks. å flytte påtalekompetanse. Det ble argumentert med at rettssikkerhet ville gå tapt når man ville flytte det ned til politimesternivå, slik at man slapp liggetid og ventetid ved at man sendte saker opp og ned. Det vi har sett, er jo at det fungerer. Man får en raskere prosess av det, og det går ikke på bekostning av rettssikkerheten, snarere tvert imot. Så jeg tror det også handler om litt andre måter å tenke på for alle oss som har argumentert med rettssikkerhet gjennom mange år.

Når det gjelder spørsmålet om fristene, som SV særlig synes å være skeptisk i forhold til, må jeg si at erfaringene rundt straffeprosessloven §§ 249 og 275 så langt ser ut til å være veldig positive, og at man har lyktes veldig godt i forhold til det. Men det siste – og det syns jeg på mange måter er godt eksemplifisert gjennom at man faktisk har forskjeller mellom domstoler i Norge – handler også om kultur, og om hvordan man griper an det regelsettet man faktisk har. Der er jeg glad for det initiativet som justisministeren har tatt, og den prosessen som han er på vei til å gå inn i, og som vil bevise for oss at dette handler om å redusere en liggetid for saker, og det har ikke noe med rettssikkerhet å gjøre.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til sak nr. 2.

(Votering, sjå nedanfor)

Eirin Falde gjeninntok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Da går Stortinget til votering i sakene nr. 1–2 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstillet:

I

Dokument nr. 8:25 (2003-2004) – forslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Per Sandberg, Karin S. Woldseth og Siv Jensen om å innføre ordning med bistandsadvokat, betalt av det offentlige, til fornærmede i straffesaker som dreier seg om tvangsekteskap – vedlegges protokollen.

II

Stortinget ber Regjeringen gi utvalget som skal utrede fornærmedes stilling i straffeprosessen, i mandat å vurdere hvordan straffeprosessloven kan endres på en hensiktsmessig måte slik at flere får rett til bistandsadvokat, herunder nordmenn som utsettes for grov kriminalitet i utlandet.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Ann Helen Rui på vegne av Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet
- forslag nr. 2, fra Jan Arild Ellingsen på vegne av Fremskrittspartiet

Det voteres over forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen gjennomgå dagens regelverk når det gjelder advokatvalg og vurdere om det kan foretas ytterligere endringer som vil bidra til å redusere saksbehandlingstiden i straffesaker.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 83 mot 19 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 10.58.01)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag for Stortinget før utgangen av vårsesjonen 2005 med lovendringer og tiltak som vil bidra til at straffesaker, der det er mulig, pādømmes i 1. instans før det er gått 6 måneder, og under enhver omstendighet innen 2 måneder etter at tiltale er tatt ut.»

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet ble med 60 mot 43 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 10.58.27)

Komiteen hadde innstillet:

I

Dokument nr. 8:63 (2003-2004) – forslag fra stortingsrepresentantene Anne Helen Rui, Gunn Karin Gjul og Knut Storberget om regelendringer og tiltak for å redusere straffesaksbehandlingstiden – vedlegges protokollen.

II

Stortinget ber Regjeringen utarbeide en samlet tiltakspakke for å redusere straffesaksbehandlingstiden som blant annet inneholder en gjennomgang av påtalemyndighetenes organisering, vurdering av avskjæringsregler for bevisføring og større grad av skriftlighet i domstolene, mulige endringer i prosessreglene, gjennomgang av reglene om advokatsalær og en utredning av tidsfrist for uttak av tiltale og beramning av straffesak.

V o t e r i n g :
Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

S a k n r . 3
Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 10.59.
